

Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága
Budapest, 1085
Gyulai Pál utca 13

Dátum: Budapest, 2018. január 29.
Iktatószám: 65/1-1/III-18/2018
Előszám:
Hivatkozási szám:
Ügyintézőnk: Maczó Balázs
Ügyintézőjük:
Tárgy: Szakmai beszámoló, Ügynök a Bárpultban
című kiállításról.

Szakmai beszámoló az *Ügynök a bárpultban – A vendéglátás és az állambiztonság kapcsolata a szocializmusban* c. időszaki kiállításról

Az *Ügynök a bárpultban – A vendéglátás és az állambiztonság kapcsolata a szocializmusban* című időszaki kiállítás a magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban 2017. május 25-én nyílt meg. A tervezett október 1-ig tartó nyitva tartást a nagy sikerre való tekintettel 2018. január 31-ig meghosszabbítottuk. A tárlatot 2017. december 31-ig 16219 fő látogatta meg.

A kiállítás témájául választott időszak (szocializmus korszaka) bemutatása újszerű, hisz a vendéglátás 2. világháború utáni története javarészt még feldolgozatlan. A múzeumban rendezett tárlat nem szimplán a kor éttermeinek, vendéglátás történetének bemutatására törekedett, hanem annak egy marginális, de nem figyelmen kívül hagyható szegmensére is fókuszált. Az állambiztonsági szál a kiállítást igazán újszerűvé tette, hisz hasonló jellegű kiállítás ebben a témában még soha nem volt Magyarországon.

1945 után alapvetően megváltozott a vendéglátás helyzete hazánkban, az alapanyagok hiánya nemcsak a hétköznapi emberek számára, de a régi vágású, nagy tudású szakembereknek is kihívást jelentett. Soha nem látott méreteket öltött a tömegétkeztetés, az üzemi és iskolai menzák messze nagyobb forgalmat bonyolítottak az éttermeknél, vendéglőknél, büféknél. Sőt valójában utóbbiak estében is vendéglátás helyett csak népelelmezésről lehetett beszélni. A vendéglátás helyei és kínálata mellett tereinek használata is nagyon megváltozott. A 19. századi és 20. század eleji világra oly jellemző asztaltársaságok, törzsasztalok eltűntek. A régi törzshelyek átalakultak, a fehér abrosz mellett eltöltött hosszú beszélgetések, eszmecserek helyét átvették a futó, röpké találkozások egy presszóban, népbüfében, vagy épp tejbárban. Mint szerte a világban, az ötvenes–nyolcvanas években hazánkban is óriási energiát fektettek az államvédelmi munkába, amelynek egyik legmeghatározóbb tereit a vendéglátás intézményei adták. Az állampolgárok informális beszélgetései pedig az államvédelem munkatársait is foglalkoztatták, sőt maguk az ügynökök is rendszeresen találkoztak vendéglátóhelyeken. A belügyminisztériumot azonban nem csak a nyilvántartottak által látogatott helyek érdekelték, de azok a kiemelt éttermek,

szállodák is, melyek a pártvezetés protokolláris rendezvényeinek adtak helyet. A rendkívüli idő-, pénz- és energia-befektetés azonban alig termelt releváns ügyet.

A kiállítás részben annak a tehernek a lerakását hivatott szolgálni, amely a téma társadalmi feldolgozatlanágából adódik, részben pedig a csend megtörését célozta. A fiatalabb generációk az elhallgatás miatt érdeklődtek a téma iránt, az idősebbek inkább kíváncsisággal és szorongással fogadták azt. A kiállításban bemutattuk a szocialista vendéglátás jellegzetes tereit, alakjait, miközben a látogatók információt szerezhetek az ügynökök, titkos megbízottak, tartótisztek világáról. Így segítette a tárlat az évtizedes események társadalmi feldolgozását.

A kiállítás sikeresen mutatta be az 1950-1980-as évek vendéglátás-történetének fontosabb üzlettípusait, vendégkörét, a vendégek fogyasztási szokásait, dolgozóit, egyúttal azokat is, akik nem szokványosan használták a vendéglátás tereit. Így például a Gundel étterem előtt kémlelő mozgó fagyaltost, vagy utcaseprőt, a szállodai bár pultosát, aki műszak után jelentést készítettek tisztartójuknak. Az érdeklők számára az is kiderült a kiállításon, hogy Rákosi Mátyás unokahúga, Kardos Éva volt a Royal Szálloda Mata Hari-ja. Megismerhették a látogatók azt a Koccintós-csoportot is, mely tagjai egy pofa sör mellett készültek megdönteni a rendszert, vagy legalábbis ezt hitték róluk. És megismerhették azt a Pál Gyulát is, aki mesterszakácsként, annak a különleges „gasztronómiai kommandónak” volt a tagja, aki elkísérte külföldi útján az egzotikus ételektől idegenkedő funkcionáriusokat, vagy éppen konyhájával települt ki a Balaton-partra, hogy a kubai államfőt jóllakassa. A látogatók megismerhették a Mézes Mackó révén híressé vált Ónody Lajos történetét is. A korszak ellentmondásokkal tarkított elvrendszerét talán a legstílusosabban a Sole Mio éjszakai bár története adta vissza a legjobban. A „betechnikázott” rendszerrel felépült „night club” bemutatásához az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltáráról kölcsönöztünk dokumentumokat.

A tárlat enteriőrök, interjúk, videók, érdekes kém tárgyak (lehallgató készülékek, kulcsmásoló „pogácsák”, kém fotópuskák, stb.) és történetek segítségével elevenítette fel azt az izgalmas világot, amit az 1950-1980-es évek vendéglátása jelentett Magyarországon. A látogatók láthatták az eredeti bútorzattal berendezett Royal Hotel bárjának részletét, ízelítőt kaptak a Gundel étterem szocializmus korabeli hangulatából, de a Duna Intercontinental szálló bárját is berendeztük a tárlaton. Természetesen mindegyik helyszínhez adekvát történeteket, tablószövegeket helyezve. Egy szótár segítségével a téma szakzsargonját is feloldotta a kiállítás, különböző hangzó és vetített anyagon keresztül pedig azt mutattuk be, hogy milyen elképzelés társult a „jó ügynök” személyéhez.

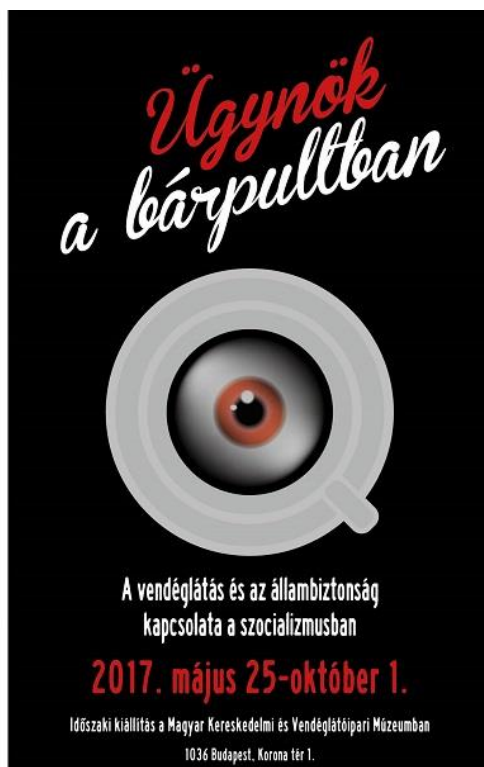
Mivel a kiállítás fókuszja az egyes egyénen belüli lelki folyamatokat, a hatalom mechanikája, és a szociális interakciók bizalommal kapcsolatos aspektusait boncolgatta, ezért a drámapedagógia – azon belül is a tanítási dráma – módszertanával szerettük volna a látogatók számára átélhetővé, és ami ennél is fontosabb, elgondolkodtatóvá tenni a kiállítást. A tanítási dráma lényege, hogy egy kérdést, egy probléma felvetést állított a fókuszpontba („Pincér vagy egy étteremben, szólsz a szakszervezetisnek arról, hogy az egyik törzsvendég, egy nagykövetség dolgozója felajánlja neked, hogy tud valutát szerezni, ha

szeretnéd.”) A szereplők saját reakcióikon keresztül próbálhatták ki, mit tennének azonos élethelyzetekben, mint amiben kiállításunk szereplői voltak.

A tárlat igen népszerű volt a látogatók körében és nagy számban érdeklődött a sajtó is eziránt.

Sajtó- és médiamegjelenések:

<https://mno.hu/grund/szazotven-markat-kap-eleg-lesz-2401441>

http://est.hu/cikk/122900/ugynok_a_bar_pultban_-

[_a_vendeglatas_es_az_allambiztonsag_kapcsolata_a_szocializmusban](#)

https://zsurpubi.hu/cikk/1167-ugynok-a-bar_pultban---szigoruan-ellenorzott-vendeglatoipari-egysegek/

http://recens.tk.mta.hu/hirek/2017/05/ugynok-a-bar_pultban-kiallitas-megnyito

<http://nepszava.hu/cikk/1132952-jol-jarhat-a-bkv-rafizethet-a-muzeum>

http://www.lokal.hu/programok/program/ugynok-a-bar_pultban-a-vendeglatas-es-az-allambiztonsag-kapcsolata-a-szocializmusban/

<http://muzeumcafe.reblog.hu/kommunista-mr-es-mrs-smith-a-kadar-kori-vendeglatasban>

http://www.demokrata.hu/hir/kultura/ugynok-bar_pultban

http://magyarhirlap.hu/cikk/91384/Besugok_a_kocsmakban

<http://nepszava.hu/cikk/1131490-ugynokugyek---fules-mixerek>

<http://mokk.skansen.hu/muzeumi-a-la-carte.html?type=1&action=search&kid=1446>

https://kulturpontok.hu/esemeny/ugynok-a-bar_pultban-a-vendeglatas-es-az-allambiztonsag-kapcsolata-a-szocializmusban/

https://www.mediaklikk.hu/2017/08/23/sugolyuk-ugynok-a-bar_pultban/

<http://vidland.eu/watch/b6fXhm-msGg>

<http://www.katolikusradio.hu/musoraink/adas/439079>

Kiss Imre
igazgató

